

Η ΟΔΗΓΙΑ 2004/35/ΕΚ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΖΗΜΙΑΣ (Σεπτέμβριος 2006)

Συγγραφέας: ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΟΔΗΓΙΑ 2004/35/ΕΚ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΖΗΜΙΑΣ

*Βικτωρία Μερτικοπούλου**

I. Γενικές παρατηρήσεις για την οδηγία 2004/35/ΕΚ

Στην παρούσα μελέτη θα γίνει απόπειρα να αναδειχθεί η σημασία της οδηγίας 2004/35/ΕΚ «σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας»[\[1\]](#), σε σχέση με το γενικό πλαίσιο αρχών του κοινοτικού δικαίου στο ζήτημα της περιβαλλοντικής ευθύνης και βάσει της θεώρησης του περιβάλλοντος ως αυτοτελούς έννομου αγαθού το οποίο προστατεύεται από τους κοινοτικούς μηχανισμούς[\[2\]](#).

Η οδηγία 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη αποτελεί το νεώτερο και πληρέστερο κοινοτικό νομοθέτημα σχετικά με την περιβαλλοντική προστασία. Στόχος της, όπως αυτός αναφέρεται στο άρθρο 1, είναι «η δημιουργία κοινού πλαισίου για την περιβαλλοντική ευθύνη βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας με εύλογο κόστος για την κοινωνία».

Η Κοινότητα εκκινεί από τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος για την ποιότητα ζωής των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Εντούτοις, αναγνωρίζει ότι η σύζευξη της προστασίας του περιβάλλοντος με τη συνεχιζόμενη οικονομική μεγέθυνση κατά μακροπρόθεσμα βιώσιμο (αειφόρο) τρόπο, συνιστά σημαντική πρόκληση[3]. Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασίζεται στην πεποίθηση ότι η ύπαρξη υψηλών περιβαλλοντικών προτύπων τονώνει την καινοτομία και τις εμπορικές ευκαιρίες και δίνει έμφαση στους δεσμούς αλληλεξάρτησης μεταξύ οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής πολιτικής. Ως δικαιολογητικός λόγος έκδοσης της οδηγίας αναφέρεται (πρ. σκ. 1) το γεγονός ότι πολυάριθμες τοποθεσίες έχουν υποστεί ρύπανση, γεγονός που συνεπάγεται σοβαρούς κινδύνους για την υγεία, ενώ κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται θεαματική επιτάχυνση της απώλειας της βιοποικιλότητας. Στην οδηγία αναγνωρίζεται ότι οποιαδήποτε νομοθετική αδράνεια θα μπορούσε να οδηγήσει στην κλιμάκωση της ρύπανσης και την ακόμα μεγαλύτερη απώλεια της βιοποικιλότητας στο μέλλον.

Η έκδοση της οδηγίας ισοδυναμεί εμμέσως με την παραδοχή ότι η μέχρι τώρα εξειδίκευση και εφαρμογή των αρχών της προφύλαξης[4], της πρόληψης και του κανόνα «ο ρυπαίνων πληρώνει», καθώς και των γενικών κανόνων ευθύνης του κοινοτικού δικαίου από τα κοινοτικά όργανα δεν επαρκούν (ελλείπει ειδικής νομοθετικής ρύθμισης) για την αποτελεσματική πρόληψη της περιβαλλοντικής ζημίας και την πληρέστερη δυνατή προστασία του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, μέσω της οδηγίας, ιδρύεται η υποχρέωση των κρατών-μελών να θεσπίζουν ευθυγραμμισμένους ειδικούς κανόνες, οι οποίοι θα συντελέσουν στη δημιουργία ενός ισχυρότερου πλέγματος άμεσης προστασίας του περιβάλλοντος αυτού καθ' εαυτού.

Η οδηγία, βάσει των αρχών της ενσωμάτωσης, της αναλογικότητας και της επικουρικότητας, αφομοιώνει και ενισχύει τα διδάγματα της διεθνούς εμπειρίας και το μοντέλο της πρόληψης και τα εμφυτεύει σε ένα κοινό πλαίσιο εθνικών κανόνων (πιο συνεκτικό πάντως από ό,τι το διεθνές[5]), κάνοντας παράλληλα ένα ακόμη σημαντικό βήμα για την κοινοτική ενοποίηση[6]. Με άλλα λόγια, επικυρώνει τη σημειολογία και σημασία του περιβάλλοντος ως αυτόνομου έννομου αγαθού της κοινοτικής έννομης τάξης[7], στο πλαίσιο των διευρυμένων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ζήτημα που αναπτύχθηκε εκτενώς προηγουμένως. Στο σημείο αυτό, αρκεί να αναφερθεί ότι η θεώρηση του περιβάλλοντος ως αυτόνομου έννομου αγαθού εξισορροπεί και λειτουργεί ως αντίβαρο στην ακραία άποψη ότι, εάν το κόστος της

περιβαλλοντικής ζημίας και το οικονομικό όφελος από τις δραστηριότητες που μπορεί να τη δημιουργήσουν διανεμηθούν ομοιογενώς στους πολίτες, η ρύπανση μπορεί να θεωρηθεί ως φόρος επί της οικονομικής δραστηριότητας που καταβάλλεται με τη μορφή δυσμενών συνεπειών στη δημόσια υγεία και οικολογικών συνεπειών και άρα η νομοθεσία πρέπει να απαγορεύει την περιβαλλοντική ζημία μόνο ύστερα από ανάλυση κόστους-οφέλους (ουσιαστικά πρόκειται περί επίσχεσης των ατομικών, μάλλον, περιβαλλοντικών δικαιωμάτων χάριν ενός συλλογικού οικονομικού συμφέροντος[8]). Η οδηγία αποσκοπεί, εξάλλου, στην επίτευξη ασφάλειας δικαίου και προβλεψιμότητας για τους διοικούμενους σε έναν πολύ σύνθετο, μη εναρμονισμένο, τομέα κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Βάσει της οδηγίας, η πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών επιτυγχάνεται μέσω της αναφερόμενης στη Συνθήκη αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης (η σημασία αυτής της έννοιας τονίστηκε ανωτέρω). Ως εκ τούτου, ο φορέας εκμετάλλευσης η δραστηριότητα του οποίου προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή τον άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημίας, είναι οικονομικά υπεύθυνος, έτσι ώστε να παρακινούνται οι φορείς εκμετάλλευσης να λαμβάνουν μέτρα για την ελαχιστοποίηση των κινδύνων περιβαλλοντικής ζημίας, προκειμένου να μειώνεται η έκθεσή τους σε οικονομικές ευθύνες. Έτσι, η παραπάνω αρχή αποσκοπεί ιδίως στην πρόληψη, αφού καθιστά υπεύθυνο, άρα άμεσα ενδιαφερόμενο και συμμετόχο, τον φορέα της επιχείρησης, αυτόν δηλαδή που θέτει το περιβάλλον σε διακινδύνευση[9]. Με τον τρόπο αυτό, πιθανολογείται ότι σκοπός της οδηγίας είναι να καταστήσει το σύστημα προστασίας κατά το δυνατόν αυτορρυθμιζόμενο, ήτοι να ελαττώσει τις πιθανές γενεσιουργές αιτίες της περιβαλλοντικής ζημίας. Σημειώνεται εδώ ότι σύμφωνα με την πρόταση οδηγίας, η στροφή προς αποδοτικότερα επίπεδα πρόληψης είναι αξιόλογος νομοθετικός στόχος καθεαυτός και είναι αναγκαίο να υπάρξουν αντίστοιχοι μηχανισμοί για την τήρησή του. Επιπλέον, η ευθύνη, εφόσον οριστεί ορθά, αποτελεί συμπλήρωμα μάλλον παρά υποκατάστατο άλλων πολιτικών εργαλείων.

Σύμφωνα επίσης με την πρόταση οδηγίας, στο πλαίσιο τήρησης των κριτηρίων περί αποτελεσματικής αξιοποίησης του κόστους, οι στόχοι της πρότασης οδηγίας θα πρέπει να επιδιωχθούν σύμφωνα με τις αρχές της οικονομικής αποτελεσματικότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ επιβάλλεται παράλληλα να ελαχιστοποιηθούν οι δαπάνες υλοποίησης[10]. Έτσι, η οδηγία δεν ισχύει για τις εκπομπές που επιτρέπονται

βάσει αδειών και τις ζημίες που δεν μπορούν να προβλεφθούν βάσει των διαθέσιμων επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων κατά το χρόνο της εκπομπής ή εκτέλεσης των αντιστοίχων δραστηριοτήτων. Κατά δεύτερον, όποτε χρησιμοποιείται η έννοια της ευθύνης, προκειμένου να εξασφαλισθεί ο καθαρισμός ή η αποκατάσταση των ζημιών, στόχος είναι να εξασφαλισθούν αποδοτικές λύσεις -π.χ. όταν παρατηρούνται ζημίες σε φυσικούς πόρους, στόχος της οδηγίας σε ό,τι αφορά την αποκατάσταση είναι να επιτευχθούν ισοδύναμες λύσεις αντί να επιδιωχθεί ακριβής αποκατάσταση των συνθηκών που επικρατούσαν πριν από το ατύχημα, ανεξαρτήτως του αντιστοίχου κόστους. Συνεπώς, οι φιλόδοξοι στόχοι της οδηγίας ερείδονται στην οικονομική ανάλυση του δικαίου.

Οι κεντρικοί άξονες του νομοθετήματος συνίστανται, μεταξύ άλλων, στην τήρηση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», τη σημασία που δίνεται στην πρόληψη[11] και ανόρθωση της περιβαλλοντικής ζημίας έναντι του κολασμού, την αναβάθμιση του ρόλου των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων όσον αφορά τη δυνατότητά τους για υποβολή καταγγελιών και την εν γένει ανάληψη δράσης. Ιδίως ως προς το τελευταίο αυτό στοιχείο, αποτελεί σημαντική καινοτομία που αναδεικνύει την κοινωνική διάσταση της οδηγίας: οι ιδιώτες αλλά κυρίως οι μη κυβερνητικές οργανώσεις αποκτούν *locus standi*, σε αντιδιαστολή με τα προηγουμένως ισχύοντα βάσει της κοινοτικής νομολογίας[12], και μπορούν να κινήσουν τον μηχανισμό της περιβαλλοντικής προστασίας *ex parte* του περιβάλλοντος. Στα υποκείμενα αυτά, ιδιώτες και ΜΚΟ, παρέχονται δικαιώματα πληροφόρησης, συμμετοχής και πρόσβασης στις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες. Έτσι, τα ενδιαφερόμενα φυσικά ή νομικά πρόσωπα θα πρέπει να διαθέτουν πρόσβαση στις διαδικασίες αναθεώρησης των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής[13]. Ο καθολικός χαρακτήρας του θεσμοθετούμενου συστήματος περιβαλλοντικής προστασίας, προκύπτει από το ότι σε αυτό, αφενός, αναλαμβάνει κομβικό ρόλο το κράτος (προβλέπεται η ίδρυση μιας εθνικής αρχής αρμόδιας για την εξέταση των καταγγελιών και την ανάληψη δράσης όπου εντοπίζεται παράνομη υποβάθμιση του περιβάλλοντος), και αφετέρου ενθαρρύνεται η ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών που προκύπτουν από ζημίες στο περιβάλλον.

Η οδηγία στην ουσία αποτελείται από διατάξεις διοικητικού δικαίου[14], με άξονα την υποχρέωση του κράτους-μέλους να εκδίδει αποφάσεις που επιβάλλουν

προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης (με αποδέκτες, κατά βάση, τους ρυπαντές) ή να λαμβάνει τα σχετικά μέτρα το ίδιο (μέσω της αρμόδιας αρχής ή τρίτων), των οποίων το κόστος ανακτά στη συνέχεια κατά κανόνα από τους ρυπαντές. Όσον αφορά την ευθύνη και τα στοιχεία αστικής φύσης που τη διέπουν, στο πλαίσιο της οδηγίας ενσωματώνεται και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του μηχανισμού περιβαλλοντικής προστασίας. Έτσι, ιδρύονται για τους φορείς εκμετάλλευσης/ρυπαντές υποχρεώσεις, όπως η υποχρέωση λήψης προληπτικών μέτρων και μέτρων αποκατάστασης του περιβάλλοντος ή καταβολής του σχετικού κόστους[15].

Περαιτέρω, βάσει της οδηγίας επιχειρείται να επιτευχθεί ομοιομορφία στις συνθήκες του ανταγωνισμού εξ επόψεως διατάξεων περιβαλλοντικού δικαίου, και έτσι θα αποθαρρυνθεί αμφίβολο πάντως αν θα αποφευχθεί το «forum-shopping», η κατάσταση δηλαδή κατά την οποία οι επιχειρήσεις μεταφέρουν επικίνδυνες δραστηριότητές τους σε εταιρίες με διακριτή νομική προσωπικότητα, οι οποίες έχουν κατά κανόνα ανεπαρκές κεφάλαιο και είναι εγκατεστημένες σε κράτη-μέλη με ελαστική περιβαλλοντική νομοθεσία. Η οδηγία όμως δεν προβλέπει τη θέσπιση διαδικασίας άρσης της νομικής προσωπικότητας στις περιπτώσεις αυτές.

II. Μηχανισμός Περιβαλλοντικής Προστασίας

Προϋποθέσεις λειτουργίας του μηχανισμού ευθύνης που εγκαθιδρύεται βάσει της οδηγίας

Η οδηγία χρησιμοποιεί την ευθύνη ως βασικό μηχανισμό περιβαλλοντικής προστασίας, δεν αποβλέπει όμως στην αποκατάσταση όλων των μορφών περιβαλλοντικής ζημίας μέσω του μηχανισμού της ευθύνης[16]. Οι προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης από περιβαλλοντική ζημία είναι οι εξής:

- να υφίστανται ένας ή περισσότεροι ρυπαντές, οι οποίοι να μπορούν να εντοπισθούν,

- η ζημία να είναι συγκεκριμένη,
- η ζημία να μπορεί να προσδιορισθεί ποσοτικά, και
- να μπορεί να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και του ή των εντοπισθέντων ρυπαντών.

Από μια γρήγορη ανάγνωση των προϋποθέσεων, γίνεται αντιληπτό ότι ο μηχανισμός περιβαλλοντικής προστασίας με βάση την ευθύνη καταλείπει ορισμένα κενά: λόγου χάριν, η ευθύνη δεν προκρίνεται ως κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση της ευρέως διαδεδομένης και διάχυτης ρύπανσης, εφόσον είναι αδύνατον να συνδεθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με πράξεις ή παραλείψεις συγκεκριμένων εξατομικευμένων παραγόντων.

Ζημία

Πρέπει να υπογραμμισθεί, κατ' αρχάς, ότι η οδηγία αφορά τη ζημία στο περιβάλλον, και όχι τη ζημία των ιδιωτών. Η οδηγία δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις προσωπικής βλάβης, ζημίας ιδιωτικής περιουσίας ή οποιασδήποτε οικονομικής απώλειας και δεν επηρεάζει ενδεχόμενα δικαιώματα όσον αφορά ζημίες του είδους αυτού[17] (καταλείποντας τις σχετικές ρυθμίσεις στα επιμέρους εθνικά δίκαια, ενώ για αυτές τις περιπτώσεις παραμένει άθικτη η σημασία της νομολογιακής γραμμής Francovich).

Η οδηγία, κατά τον ορισμό της έννοιας της περιβαλλοντικής ζημίας, διαχωρίζει την τελευταία, ανάλογα με το φυσικό περιβάλλον όπου λαμβάνει χώρα, στα προστατευόμενα είδη και τους φυσικούς οικοτόπους, τα ύδατα και το έδαφος. Αξιοσημείωτο είναι το ότι δεν καλύπτεται η ζημία του αέρος, γεγονός το οποίο προφανώς οφείλεται στη δυσκολία να εντοπιστεί ο ρυπαίνων, αφού στον αέρα η ρύπανση είναι διάχυτη. Πιο συγκεκριμένα, ο γενικός ορισμός της ζημίας σύμφωνα με την οδηγία είναι ο εξής: «Ως "ζημία" νοείται η μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή φυσικού πόρου ή η μετρήσιμη υποβάθμιση υπηρεσίας[18] συνδεδεμένης με φυσικό πόρο[19] που μπορεί να συμβεί άμεσα ή έμμεσα»[20].

Ειδικότερα ως «περιβαλλοντική ζημία» νοείται:

α) η ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, ήτοι οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της κατάστασης διατήρησης[21] αυτών των οικοτόπων ή ειδών[22]. Η σημασία αυτών των συνεπειών αξιολογείται σε σχέση με την αρχική κατάσταση[23]. Στο σημείο αυτό εισάγεται εξαίρεση που αφορά [2.1] τις δυσμενείς συνέπειες που είχαν προσδιορισθεί εκ των προτέρων και που προήλθαν από πράξη φορέα εκμετάλλευσης, ο οποίος είχε εξουσιοδοτηθεί ρητά από τις αρμόδιες αρχές[24].

β) η ζημία των υδάτων, ήτοι οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή/και ποσοτική κατάσταση ή/και το οικολογικό δυναμικό[25] των συγκεκριμένων υδάτων.

γ) η ζημία του εδάφους, ήτοι οποιαδήποτε ρύπανση του εδάφους, η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο δυσμενών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία, ως αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής εντός του εδάφους, επί του εδάφους ή στο υπέδαφος ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών.

Για την αξιολόγηση της ζημίας του εδάφους[26] είναι επιθυμητή η χρήση διαδικασιών αξιολόγησης των κινδύνων, ούτως ώστε να μπορεί να εκτιμηθεί σε ποια έκταση είναι πιθανόν να επηρεασθεί δυσμενώς η ανθρώπινη υγεία.

Η περιβαλλοντική ζημία περιλαμβάνει επίσης τη ζημία που προκαλείται από αεροφερρόμενα στοιχεία, εφόσον η ζημία αφορά τα ύδατα, το έδαφος ή προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους[27].

Ο χρόνος θα δείξει εάν η αναλυτική και τεχνική φύση των ως άνω ορισμών μπορεί να αποτρέψει εντελώς την εγγενή δυσκολία κατά την οριοθέτηση του εύρους εφαρμογής, που συνεπάγεται ad hoc εξειδίκευση των γενικών ρητρών.

Εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής:

Η οδηγία δεν καλύπτει [\[28\]](#) περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που οφείλεται σε:

- ένοπλη σύγκρουση, εχθροπραξίες, εμφύλιο πόλεμο ή εξέγερση,
- ανωτέρα βία, δηλαδή φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού, αναπότρεπτου και ακατανίκητου χαρακτήρα,
- ρύπανση διάχυτου χαρακτήρα, εκτός εάν είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης,
- δραστηριότητες ο κύριος σκοπός των οποίων είναι η εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας ή της διεθνούς ασφάλειας [\[29\]](#) ή ο μόνος σκοπός των οποίων είναι η προστασία από φυσικές καταστροφές,
- συμβάν, η ευθύνη ή η αποζημίωση για το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής διεθνούς σύμβασης για ρύπανση από πετρέλαιο ή από μεταφορά επικίνδυνων ουσιών που ισχύει στο κράτος-μέλος [\[30\]](#),
- πυρηνικούς κινδύνους ή δραστηριότητες που καλύπτονται από τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας ή για τις οποίες η ευθύνη ή η αποζημίωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής ειδικών διεθνών ρυθμίσεων για τα πυρηνικά [\[31\]](#).

Υποκείμενο της ευθύνης: οι υπόχρεοι (φορείς εκμετάλλευσης)

Όσον αφορά το υποκείμενο της ευθύνης, δηλαδή τον ρυπαίνοντα, αυτός είναι ο φορέας της εκμετάλλευσης που προξένησε την περιβαλλοντική ζημία. Πιο

συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρ. 2.6 της οδηγίας: Ως «φορέας εκμετάλλευσης» νοείται οιοδήποτε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα[32] ή -όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία- στο οποίο έχει μεταβιβασθεί αποφασιστική οικονομική αρμοδιότητα όσον αφορά την τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου του κατόχου σχετικής αδείας ή εξουσιοδότησης ή οποιουδήποτε προσώπου καταχωρεί ή κοινοποιεί τέτοια δραστηριότητα. Η αναφορά στο πρόσωπο που ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα προφανώς γίνεται για να καλύψει την ανάγκη υπαγωγής στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας μητρικών επιχειρήσεων που μπορεί να ελέγχουν τις δραστηριότητες των θυγατρικών στην ουσία. Το τελευταίο δε εδάφιο του εν λόγω ορισμού διευρύνει σε μεγάλο βαθμό το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, έτσι καταλαμβάνονται ακόμη και λ.χ. επιχειρήσεις-παραγωγούς που έχουν μεταβιβάσει την άδεια για ένα επικίνδυνο περιβαλλοντικά προϊόν αλλά και επιχειρήσεις που έχουν κοινοποιήσει συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα, ακόμη και όταν ο κίνδυνος ή η ζημία προκλήθηκε από άλλο πρόσωπο που τελικά διεξήγαγε την εν λόγω δραστηριότητα[33].

Κάθε φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημία ή άμεσο κίνδυνο περιβαλλοντικής ζημίας θα πρέπει, κατ' αρχήν, να επωμίζεται το κόστος[34] των απαραίτητων μέτρων πρόληψης[35] ή αποκατάστασης[36] (πρ. σκ. 18).

Είδος, αντικείμενο και φύση της ευθύνης

Το άρθρο 3 της οδηγίας προβλέπει το είδος της ευθύνης και διακρίνει μεταξύ των δύο κατηγοριών καλυπτόμενων δραστηριοτήτων. Η ευθύνη είναι αντικειμενική στην περιβαλλοντική ζημία που προκαλεί η άσκηση των εγγενώς επικινδύνων για το περιβάλλον δραστηριοτήτων, ήτοι οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες[37] που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας (όσων έχουν χαρακτηριστεί με άμεση ή έμμεση αναφορά στην κοινοτική νομοθεσία ως συνεπαγόμενες άμεσους ή πιθανούς κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία ή το

περιβάλλον) και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων είναι εγκαταστάσεις, των οποίων η λειτουργία απαιτεί άδεια, διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, [παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης](#) επικίνδυνων ουσιών, βιοκτόνων προϊόντων, φυτοπροστατευτικών προϊόντων, διάθεση στην αγορά γενετικά τροποποιημένων οργανισμών κ.λπ.

Αντίθετα, η ευθύνη είναι υποκειμενική (προϋποθέτει πταίσμα, ήτοι ο φορέας εκμετάλλευσης να έχει ενεργήσει εκ δόλου ή εξ αμελείας) στη ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων που προκαλεί η άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες πλην εκείνων οι οποίες απαριθμούνται στο παράρτημα III και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών.

Η οδηγία προβλέπει ελάχιστη προστασία, ήτοι δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν αυστηρότερες διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας[38]. Επίσης, η εθνική νομοθεσία μπορεί να προβλέπει και δικαίωμα αποζημίωσης των ιδιωτών[39].

Η οδηγία προκρίνει ως θεραπεία όχι την οικονομική, αλλά τη φυσική αποκατάσταση δηλαδή την επιστροφή του περιβάλλοντος στην προτέρα κατάστασή του. Συνεπώς, τα μέτρα που θα πρέπει να μπορεί να λάβει ή να διατάξει η αρμόδια εθνική αρχή δεν θα έχουν τη μορφή της κύρωσης, παρ' ότι θα επισύρουν οικονομικό κόστος για τους υπευθύνους[40].

Η οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος του φορέα εκμετάλλευσης να περιορίσει την ευθύνη του σύμφωνα με τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας με τις οποίες εφαρμόζεται η Σύμβαση του 1976 για τον περιορισμό της ευθύνης για ναυτικές απαιτήσεις (LLMC) ή η Σύμβαση του Στρασβούργου του 1988 για τον περιορισμό της ευθύνης στην εσωτερική ναυσιπλοΐα (CLNI).

Το αντικείμενο της ευθύνης εξαρτάται από το εάν η περιβαλλοντική ζημία έχει συντελεσθεί ή όχι. Σε γενικές γραμμές, προκρίνεται η λήψη μέτρων καταρχήν από τον ίδιο τον φορέα εκμετάλλευσης. Αυτό εξηγείται, εάν ληφθεί υπόψιν ότι οι φορείς έχουν

άμεση επαφή με την επίμαχη δραστηριότητα, άρα είναι κατά κανόνα σε καλύτερη θέση για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την εξουδετέρωση των περιβαλλοντικών αποτελεσμάτων της, καθώς επίσης και ότι έχουν πολύ ισχυρό κίνητρο για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την ελαχιστοποίηση του κόστους πρόληψης ή αποκατάστασης, αφού αυτοί επιβαρύνονται με το κόστος αυτό[41].

Προληπτική Δράση

Η οδηγία δίνει έμφαση στην προληπτική δράση. Εάν υπάρχει απειλή να συντελεσθεί περιβαλλοντική ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης υποχρεούται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να αποφευχθεί η ζημία. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις του ή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί ή δεν υποχρεούται δυνάμει της οδηγίας να αναλάβει τις δαπάνες, η αρμόδια αρχή δύναται να λαμβάνει η ίδια αυτά τα προληπτικά μέτρα. Το κόστος βαρύνει τον φορέα, πλην όμως, εάν αυτός δεν τα καταβάλει, τότε αναλαμβάνει η εθνική αρχή να τα καλύψει και αργότερα τα αναζητά από το φορέα[42].

Περαιτέρω, τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέψουν ότι, όπου κρίνεται αναγκαίο ή πάντως όταν η επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας δεν εξαλείφεται παρά τα προληπτικά μέτρα που λαμβάνει ο φορέας εκμετάλλευσης, οι φορείς εκμετάλλευσης ενημερώνουν άμεσα την αρμόδια αρχή για όλες τις πτυχές της κατάστασης.

Η αρμόδια αρχή μπορεί ανά πάσα στιγμή:

α) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης την παροχή πληροφοριών για τυχόν απειλή περιβαλλοντικής ζημίας ή για περιπτώσεις που υπάρχουν υποψίες για επικείμενη απειλή,

β) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα,

γ) να δώσει εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης για τα αναγκαία προληπτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν ή

δ) να λάβει η ίδια τα αναγκαία προληπτικά μέτρα.

Δράση αποκατάστασης

Εάν η βλάβη έχει συντελεσθεί, τότε ο φορέας εκμετάλλευσης έχει καταρχήν ευθύνη για άμεση ενημέρωση της εθνικής αρχής. Πέραν αυτού έχει και δύο βασικές περαιτέρω υποχρεώσεις. Αφενός πρέπει να λάβει όλα τα εφικτά μέτρα για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή/και οιωνδήποτε άλλων ζημιογόνων παραγόντων, προκειμένου να περιορισθεί ή να προληφθεί η περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία και οι δυσμενείς συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία ή η περαιτέρω υποβάθμιση των υπηρεσιών[43]. Αφετέρου οφείλει να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης, τα οποία στην ουσία καθορίζονται από την εθνική αρχή, ει δυνατόν σε συνεργασία με τον φορέα εκμετάλλευσης και αφού ακουστούν όλα τα πρόσωπα που έχουν έννομο συμφέρον[44].

Η αρμόδια αρχή μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης συμπληρωματικές πληροφορίες για τη ζημία, να λάβει η ίδια όλα τα εφικτά μέτρα ή να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα μέτρα αυτά ή να δώσει σχετικές εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης για τα μέτρα αποκατάστασης που πρέπει να ληφθούν.

Η αρμόδια αρχή απαιτεί τα μέτρα αποκατάστασης να λαμβάνονται από τον φορέα εκμετάλλευσης. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις του[45] ή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί ή δεν υποχρεούται δυνάμει της παρούσας οδηγίας να αναλάβει τις δαπάνες, η αρμόδια αρχή δύναται να λαμβάνει η ίδια αυτά τα μέτρα αποκατάστασης ως μέσο έσχατης ανάγκης.

Όσον αφορά τα περί οικονομικών δαπανών, ισχύουν αυτά που ειπώθηκαν και

στην πρόληψη της ζημίας.

Σε σχέση με την επιλογή και εφαρμογή των μέτρων αποκατάστασης, η εθνική αρχή έχει σημαντική διακριτική ευχέρεια αξιολόγησης και ιεράρχησής τους[46], βάσει πάντως αρκετά ειδικών αρχών που τίθενται στο παράρτημα II της οδηγίας[47]. Αυτοί οι κανόνες, με στόχο την αποτελεσματικότητα, την ταχύτητα και τη γεωγραφική συνάφεια των μέτρων, προβλέπουν τη χρήση τεχνικών ισοδυναμίας και αποτίμησης, ενώ λαμβάνονται υπόψη κριτήρια αναλογικότητας, ανάλυση κόστους-οφέλους και οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περίπτωσης (φύση, έκταση, σοβαρότητα ζημίας και δυνατότητες φυσικής ανάκαμψης).

Όταν τα μέτρα δεν λαμβάνονται από την ίδια την εθνική αρχή, οι φορείς εκμετάλλευσης καθορίζουν πιθανά μέτρα αποκατάστασης, βάσει των κανόνων της οδηγίας (παρ. II) και τα υποβάλλουν στην αρμόδια αρχή προς έγκριση. Η αρμόδια αρχή αποφασίζει ποια μέτρα αποκατάστασης εφαρμόζονται σύμφωνα με το παράρτημα II και με τη συνεργασία του οικείου φορέα εκμετάλλευσης.

Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμη μια διευκρίνιση σε σχέση με τα μέτρα αποκατάστασης[48]:

Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας όσον αφορά τα ύδατα ή τα προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους, επιτυγχάνεται μέσω της επαναφοράς του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση. Η εν λόγω επαναφορά επιτελείται α) μέσω πρωτογενούς αποκατάστασης, δηλαδή μέσω μέτρων που έχουν ως αποτέλεσμα την επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην ή προς την αρχική τους κατάσταση, β) μέσω συμπληρωματικής αποκατάστασης[49], δηλαδή μέσω μέτρων που αναλαμβάνονται σε σχέση προς φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες ως αντισταθμίση του γεγονότος ότι η πρωτογενής αποκατάσταση δεν έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη επανόρθωση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία, γ) μέσω της «αντισταθμιστικής αποκατάστασης»[50], δηλαδή μέσω δράσης (μη οικονομικής φύσης) που αντισταθμίζει τις προσωρινές οικολογικές απώλειες[51] φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών κατά την περίοδο που μεσολαβεί από την ημερομηνία της ζημίας μέχρι την επίτευξη πλήρους αποτελέσματος της πρωτογενούς αποκατάστασης.

Εφόσον η πρωτογενής αποκατάσταση δεν οδηγεί στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, αναλαμβάνεται συμπληρωματική αποκατάσταση. Επιπλέον, αναλαμβάνεται αντισταθμιστική αποκατάσταση για τις προσωρινές απώλειες. Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, όσον αφορά ζημιά των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων, συνεπάγεται επίσης την εξάλειψη οιασδήποτε σημαντικού κινδύνου δυσμενών συνεπειών στην ανθρώπινη υγεία. Περαιτέρω, εξετάζεται η δυνατότητα φυσικής ανάκαμψης, δηλαδή μιας επιλογής που δεν απαιτεί άμεση ανθρώπινη επέμβαση κατά τη διαδικασία αποκατάστασης.

Κόστος πρόληψης/αποκατάστασης

Καταρχήν (άρ. 8.1), ο φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με το κόστος των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης που αναλαμβάνονται σύμφωνα με την οδηγία.

Η αρμόδια αρχή ανακτά από τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημιά ή την επικείμενη απειλή ζημίας (μεταξύ άλλων, μέσω ασφαλιστικής κάλυψης της ιδιοκτησίας ή άλλων εγγυήσεων), το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε για την ανάληψη δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης, εάν υποκατέστησε τον φορέα εκμετάλλευσης κατά τη λήψη δράσης πρόληψης ή αποκατάστασης.

Ωστόσο, ο φορέας εκμετάλλευσης δεν επωμίζεται το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης, εάν μπορεί να αποδείξει ότι η περιβαλλοντική ζημιά ή η επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας:

α) προκλήθηκε από τρίτο και επήλθε παρά την ύπαρξη των ενδεδειγμένων μέτρων ασφαλείας ή

β) οφείλεται σε συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής[52].

Περαιτέρω, τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στον φορέα εκμετάλλευσης να μην επωμισθεί το κόστος των δράσεων αποκατάστασης, εφόσον αποδείξει ότι δεν ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας και ότι η περιβαλλοντική ζημία προκλήθηκε από:

α) εκπομπή ή συμβάν που επιτρέπονται ρητά από εξουσιοδότηση, η οποία δόθηκε σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις με τις οποίες εφαρμόζονται τα κοινοτικά νομοθετικά μέτρα (παράρτημα III) για τις επικίνδυνες επαγγελματικές δραστηριότητες ή

β) εφόσον ο φορέας εκμετάλλευσης αποδεικνύει ότι δεν είχε πιθανολογηθεί ότι θα προκαλούσαν περιβαλλοντική ζημία σύμφωνα με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που ήταν διαθέσιμες κατά το χρόνο που έλαβε χώρα η εκπομπή ή η δραστηριότητα^[53].

Επίσης, η αρμόδια αρχή μπορεί να αποφασίσει να μην ανακτήσει το πλήρες κόστος σε περίπτωση που οι απαιτούμενες προς τούτο δαπάνες υπερβαίνουν το ανακτήσιμο ποσό ή σε περίπτωση που δεν μπορεί να προσδιορισθεί ο φορέας εκμετάλλευσης.

Καταλογισμός δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος (άρ. 9^[54])

Η οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη εθνικών ρυθμίσεων σχετικών με τον καταλογισμό στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος, ιδίως όσον αφορά τον επιμερισμό της ευθύνης μεταξύ του παραγωγού και του χρήστη ενός αγαθού, οι οποίοι ενδέχεται να μην θεωρούνται υπεύθυνοι για περιβαλλοντική ζημία υπό τις ίδιες συνθήκες με εκείνες που ισχύουν για τους παραγωγούς των εν λόγω προϊόντων. Στην περίπτωση αυτή, ο επιμερισμός της ευθύνης θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

Προθεσμία ανάκτησης κόστους μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης/παραγραφή (άρ. 10)

Η οδηγία προβλέπει τη θέσπιση πενταετούς προθεσμίας (που αρχίζει από τότε που ολοκληρώθηκαν τα μέτρα ή εντοπίστηκε ο υπεύθυνος) για κίνηση διαδικασίας ανάκτησης κόστους από την αρμόδια αρχή κατά του φορέα εκμετάλλευσης ή τρίτου που προκάλεσε τη ζημία.

Δικαίωμα κίνησης διαδικασίας (προστασία σε επίπεδο εθνικής αρχής)

Πολύ σημαντικό είναι το βήμα που επιτελεί η οδηγία σε σχέση με τα πρόσωπα που θέτουν σε κίνηση τον μηχανισμό προστασίας που θεσπίζει. Η οδηγία δίνει αυτό το δικαίωμα^[55] σε πρόσωπα που έχουν έννομο συμφέρον, δηλαδή επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν δυσμενώς από την περιβαλλοντική ζημία. Αυτά θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να καλέσουν την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση. Όμως αναγνωρίζει επίσης ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί διάχυτο συμφέρον στο όνομα του οποίου οι ιδιώτες δεν κινητοποιούνται πάντα ή δεν είναι σε θέση να κινητοποιηθούν. Για το λόγο αυτό η οδηγία προβλέπει ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει να διαθέτουν επίσης τη δυνατότητα να συμβάλλουν δεόντως στην αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας.

Έτσι, (άρ. 12.1) κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

α) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία ή

β) έχει επαρκές συμφέρον από τη λήψη περιβαλλοντικής απόφασης σχετικά με τη ζημία ή, εναλλακτικά,

γ) υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όταν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

δικαιούται να υποβάλλει στην αρμόδια αρχή παρατηρήσεις σχετικά με περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας ή με επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που έχουν υποπέσει στην αντίληψή του και έχει το δικαίωμα να καλεί την αρμόδια αρχή να

αναλάβει δράση βάσει της παρούσας οδηγίας (δηλαδή προβαίνει σε κάποιου είδους καταγγελία, η οποία κινητοποιεί το μηχανισμό περιβαλλοντικής προστασίας).

Επίσης, το εθνικό δίκαιο κατ' εφαρμογή της οδηγίας πρέπει να διασφαλίσει ότι το συμφέρον μιας μη κυβερνητικής οργάνωσης, η οποία προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζει το εθνικό δίκαιο, θεωρείται επαρκές έννομο συμφέρον από τη λήψη περιβαλλοντικής απόφασης σχετικά με τη ζημία (περίπτωση β) ανωτέρω) ή ότι οι οργανώσεις αυτές θεωρείται ότι έχουν δικαιώματα τα οποία είναι δυνατόν να προσβάλλονται κατά την έννοια της περίπτωσης γ). [Δεν είναι σαφές αν στο ελληνικό δίκαιο θα μπορούν να έχουν το δικαίωμα αυτό ΜΚΟ στερούμενες νομικής προσωπικότητας].

Το αίτημα για ανάληψη δράσης πρέπει να συνοδεύεται από σχετικές πληροφορίες και στοιχεία[56] που θεμελιώνουν τους ισχυρισμούς για την περιβαλλοντική ζημία.

Εφόσον η αίτηση (για ανάληψη δράσης) και τα στοιχεία που την υποστηρίζουν παρέχουν εύλογες-πειστικές ενδείξεις[57] περί της ύπαρξης περιβαλλοντικής ζημίας, η αρμόδια αρχή πρέπει να τις εξετάζει. Εξάλλου, προβλέπεται και δικαίωμα ακρόασης για τον καθ' ου, τον φορέα εκμετάλλευσης, δηλαδή η αρμόδια αρχή πρέπει σε κάθε περίπτωση (εκτός όταν η αίτηση είναι απαράδεκτη, αλλά ακόμη και στις περιπτώσεις της σύντομης διαδικασίας που αφορά στις περιπτώσεις επικείμενης απειλής ζημίας) να δίνει την ευκαιρία στον ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης να γνωστοποιήσει τις απόψεις του όσον αφορά την αίτηση για ανάληψη δράσης και τις συνοδευτικές παρατηρήσεις. Η αρμόδια αρχή, πρέπει το ταχύτερο δυνατόν να ενημερώνει τα πρόσωπα τα οποία της υπέβαλαν παρατηρήσεις, σχετικά με την απόφασή της να δεχθεί ή να απορρίψει το αίτημα για ανάληψη δράσης, και πρέπει να αιτιολογεί δεόντως την απόφασή της.

Προβλέπεται επίσης η δυνατότητα του κράτους μέλους να θεσπίσει συνοπτική διαδικασία (μη εφαρμογή των παρ. 1 και 4 του άρθ. 12) στις περιπτώσεις επικείμενης απειλής ζημίας[58].

Η οδηγία περαιτέρω προβλέπει (άρ. 13) υποχρεωτική θέσπιση από τα κράτη-μέλη διαδικασιών προσφυγής για τον έλεγχο, τόσο ως προς την διαδικασία όσο και ως προς την ουσία, της νομιμότητας των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της

αρμόδιας αρχής δυνάμει της οδηγίας (το δικαίωμα ελέγχου των αποφάσεων θα έχουν τα πρόσωπα που έχουν και το δικαίωμα κίνησης της διαδικασίας).

Ασφάλιση (άρ. 14)

Βασικό πρόβλημα όσον αφορά την ανάκτηση των δαπανών είναι η έλλειψη οικονομικής κάλυψης εκ μέρους των φορέων εκμετάλλευσης με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εφαρμοστεί εκ μέρους των αρμοδίων αρχών η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Για να αντιμετωπισθούν οι επιπτώσεις της οικονομικής αφερεγγυότητας των φορέων τίθενται οι προϋποθέσεις για την κατάλληλη οικονομική ασφάλιση.

Η οδηγία ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να λάβουν μέτρα για την προώθηση της χρήσης εκ μέρους των φορέων εκμετάλλευσης της κατάλληλης ασφάλισης σε κάποια μορφή. Ομοίως ενθαρρύνει την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την αποτελεσματική κάλυψη των οικονομικών υποχρεώσεων που μπορεί να δημιουργηθούν βάσει της οδηγίας.

Έτσι, η εθνική νομοθεσία πρέπει να προβλέπει γενικό πλαίσιο που θα επιτρέπει (ή και θα επιβάλλει ή τουλάχιστον θα προωθεί[59]) την ασφάλιση περιβαλλοντικών κινδύνων και την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς και μέσων ασφάλισης (που θα περιλαμβάνουν χρηματοπιστωτικούς μηχανισμούς για περίπτωση αφερεγγυότητας)[60], εκ μέρους κατάλληλων χρηματοπιστωτικών φορέων. Έτσι, τίθενται βάσεις για ένα σύστημα εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας [βάσει έκθεσης που θα υποβάλει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2010 (παρ. 2)][61], ως προσπάθεια ίσως προληπτικής αντιμετώπισης της απροθυμίας της αγοράς και δη των ασφαλιστικών επιχειρήσεων ως προς την παροχή των σχετικών υπηρεσιών, και των εν γένει δυσχερειών που ενδέχεται να παρουσιασθούν σε σχέση με την κάλυψη κινδύνων τόσο υψηλού κόστους (πάντως η οδηγία δεν καθιστά υποχρεωτική την ασφάλιση).

Το σχήμα που θα εγκαθιδρυθεί θα μπορούσε να παρουσιάζει αντιστοιχία με τα σχήματα που προβλέπονται στις διεθνείς συμβάσεις του 1992[62] α) περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου και β) για τη σύσταση

διεθνούς ταμείου για την αποκατάσταση ζημιών από τη ρύπανση πετρελαίου[63] που αναφέρονται στο παράρτημα IV της οδηγίας, δηλαδή ίδρυση ταμείου (fund), το οποίο θα καταβάλλει μέρος του κόστους και θα αντλεί το κεφάλαιό του από εισφορές των χρηστών. Σημειώνεται εδώ ότι η πρώτη από τις δύο συμβάσεις διέπει την ευθύνη των πλοιοκτητών, θεσπίζοντας αντικειμενική ευθύνη για αυτούς, καθώς και ένα σύστημα υποχρεωτικής ασφάλισης. Κατά κανόνα, ο πλοιοκτήτης δικαιούται να περιορίσει την ευθύνη του σε ένα ποσό που συνδέεται με τη χωρητικότητα του πλοίου του (εκτός αν υπήρχε, έστω ενδεχόμενος, δόλος για την πράξη ή την παράλειψή του). Η δεύτερη, συμπληρωματική της πρώτης, σύμβαση θεσπίζει ένα καθεστώς για την αποζημίωση των ζημιωθέντων, όταν είναι ανεπαρκής η αποζημίωσή τους από την εφαρμοστέα Σύμβαση περί αστικής ευθύνης[64] (δηλαδή στις περιπτώσεις όπου ο πλοιοκτήτης υπάγεται σε κάποια από τις εξαιρέσεις που προβλέπει η σύμβαση περί αστικής ευθύνης, όταν ο πλοιοκτήτης δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να ανταποκριθεί πλήρως στις υποχρεώσεις του βάσει της σύμβασης και η ασφάλισή του δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των αξιώσεων αποζημίωσης και όταν η ζημία υπερβαίνει την ευθύνη του πλοιοκτήτη βάσει της σύμβασης περί αστικής ευθύνης)[65]. Η χρηματοδότηση του ταμείου γίνεται βάσει εισφορών εκ μέρους των παραληπτών του εισφέροντος πετρελαίου (του ακατέργαστου και βαρέος πετρελαίου), οι οποίοι παραλαμβάνουν εντός ενός ημερολογιακού έτους φορτίο άνω των 150.000 τόννων.

Η οδηγία προβλέπει, περαιτέρω, επίταση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών. Η ανταλλαγή πληροφοριών, η συνεργασία και ο συντονισμός με άλλα κράτη για την ανάληψη δράσης είναι δικαίωμα και υποχρέωση του κράτους. Συγκεκριμένα[66], εφόσον η περιβαλλοντική ζημία επηρεάζει ή ενδέχεται να επηρεάσει περισσότερα κράτη μέλη, τα εν λόγω κράτη μέλη πρέπει να συνεργάζονται, μέσω, ιδίως, της ανταλλαγής πληροφοριών, ώστε να εξασφαλίζουν την ανάληψη δράσης για την πρόληψη ή, εφόσον απαιτείται, την αποκατάσταση, της περιβαλλοντικής ζημίας.

Επίσης, αν έχει προκύψει περιβαλλοντική ζημία, το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου προκλήθηκε η ζημία, παρέχει πληροφορίες στα λοιπά πιθανόν επηρεαζόμενα κράτη μέλη. Ακόμη, όταν ένα κράτος μέλος εντοπίζει εντός των συνόρων του ζημία, η οποία δεν προκλήθηκε εντός αυτών, μπορεί να αναφέρει το θέμα στην Επιτροπή και σε κάθε άλλο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος· μπορεί επίσης να διατυπώνει συστάσεις για τη λήψη μέτρων και να επιδιώκει την ανάκτηση των

δαπανών στις οποίες υποβλήθηκε λόγω της λήψης μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης.

Προθεσμία για εναρμόνιση

Η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο (άρ. 19) πρέπει να γίνει το αργότερο μέχρι τις 30/04/2007^[67]. Τα κράτη μέλη πρέπει να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, οι οποίες πρέπει να αναφέρονται ρητά στην οδηγία και να ανακοινώσουν στην Επιτροπή το κείμενο των σχετικών διατάξεων.

Χρονικά όρια εφαρμογής

Κατά το προοίμιο, σκ. 30: «Ζημία που προκαλείται πριν από την ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας μεταφοράς δεν καλύπτεται από τις διατάξεις της».

Σύμφωνα δε με το άρ. 17, η οδηγία δεν εφαρμόζεται:

- σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα πριν τις 30/04/07,
- σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά τις 30/04/07, εφόσον η ζημία οφείλεται σε συγκεκριμένη δραστηριότητα, η οποία πραγματοποιήθηκε και έληξε πριν από την ημερομηνία αυτή,
- σε ζημία, εάν έχουν παρέλθει περισσότερο από 30 χρόνια αφότου έλαβε χώρα η εκπομπή, το γεγονός ή το ατύχημα που προκάλεσε τη ζημία.

Παρακολούθηση της εφαρμογής της οδηγίας^[68]

Να σημειωθεί τέλος, ότι στην οδηγία υπάρχει πρόβλεψη ενδεδειγμένης εκτίμησης, σε κεντρικό (από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και αποκεντρωμένο (εθνικό) επίπεδο, της πορείας εφαρμογής της οδηγίας και της αλληλεπίδρασής της με τις διεθνείς συμβάσεις και τους διεθνείς οργανισμούς[69]. Προκύπτει έτσι, πιο έντονα από ό,τι συνήθως, η διεθνής, υπερκοινωνική διάσταση της ρύθμισης, όπως όμως είναι φυσικό για το κατεξοχήν παγκόσμιο ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος[70].

Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος υπό το πρίσμα της οδηγίας-προσαρμογή στις επιταγές της οδηγίας

Όπως προαναφέρθηκε, η οδηγία θεσπίσθηκε βάσει της αρχής της επικουρικότητας (άρ. 5 ΣΕΚ[71]).

Βάσει της οδηγίας (άρ. 11) τα κράτη μέλη πρέπει να ορίσουν μία ή περισσότερες αρμόδιες αρχές, υπεύθυνες για την εκπλήρωση των καθηκόντων που προβλέπονται στην οδηγία[72]. Έτσι, ο προσδιορισμός της αρμόδιας εθνικής αρχής ανατίθεται στα κράτη μέλη. Το προοίμιο (σκ. 15) προβλέπει ότι: Δεδομένου ότι η πρόληψη και η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας αποτελεί καθήκον που η εκπλήρωσή του συμβάλλει άμεσα στην πραγμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να εξασφαλίζουν την ορθή εφαρμογή και επιβολή της εφαρμογής του καθεστώτος που προβλέπει η οδηγία.

Κατά τα ανωτέρω, στην αρμόδια αρχή εμπίπτει το καθήκον i. να εντοπίσει τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας, ii. να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της ζημίας και να καθορίσει ποια μέτρα αποκατάστασης θα πρέπει να ληφθούν. Η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από τον οικείο φορέα εκμετάλλευσης να διενεργήσει τη δική του αξιολόγηση και να παράσχει κάθε πληροφορία και στοιχείο που είναι απαραίτητο.

Η αρμόδια αρχή πρέπει να μπορεί να εξουσιοδοτήσει ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης. Οποιαδήποτε απόφαση επιβολής προληπτικών ή αποκαταστατικών μέτρων πρέπει να αιτιολογείται δεόντως και να κοινοποιείται άμεσα στον οικείο φορέα εκμετάλλευσης, ο οποίος θα

ενημερώνεται ταυτοχρόνως και για τα ένδικα μέσα που του παρέχει το εθνικό δίκαιο και για τις σχετικές προθεσμίες.

Θεσπίζεται δε, σε κάποιο βαθμό, υποχρέωση αποτελέσματος ως προς την αποκατάσταση του περιβάλλοντος βάσει του κοινού πλαισίου που καθορίζεται με την οδηγία μέσω της εποπτείας της ορθής εφαρμογής του από την αρμόδια αρχή[73]. Η οδηγία αποσκοπεί στην εξασφάλιση από το κράτος της ορθής εφαρμογής και της επιβολής του μηχανισμού (κοινού πλαισίου) προστασίας. Αναφέρθηκε ήδη ότι οι αρμόδιες διοικητικές αρχές επιφορτίζονται με το καθήκον αξιολόγησης του μεγέθους της ζημίας και του καθορισμού των μέτρων αποκατάστασης που πρέπει να ληφθούν[74]. Η αποκατάσταση του περιβάλλοντος θα πρέπει να πραγματοποιείται με αποτελεσματικό τρόπο εξασφαλίζοντας ότι επιτυγχάνονται οι σχετικοί στόχοι αποκατάστασης. Η εποπτεία για την εν λόγω ορθή εφαρμογή του κοινού πλαισίου εναποτίθεται στην αρμόδια εθνική αρχή[75]. Το εθνικό πλαίσιο πρέπει να θεσπίσει διατάξεις ιεράρχησης προτεραιοτήτων για τις καταστάσεις όπου συντρέχουν περισσότερες περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας και η αρμόδια αρχή δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει την ταυτόχρονη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων αποκατάστασης. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια αρχή θα πρέπει να είναι σε θέση να αποφασίζει ποια περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας πρέπει να αποκατασταθεί πρώτα[76]. Επίσης, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η περιβαλλοντική ζημία επηρεάζει ή είναι δυνατόν να επηρεάσει περισσότερα κράτη μέλη, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεργάζονται για να εξασφαλίζεται η κατάλληλη και αποτελεσματική δράση πρόληψης ή αποκατάστασης σε ό,τι αφορά την περιβαλλοντική ζημία. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιδιώκουν την ανάκτηση των δαπανών των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης[77].

Κύρια καθήκοντα και εν γένει αρμοδιότητες της εθνικής αρχής ή των εθνικών αρχών, όπως προκύπτουν από την οδηγία:

- Εντοπισμός υπεύθυνου φορέα_

- Εκτίμηση σοβαρότητας ζημίας - αξιολόγηση του μεγέθους της
- Επιλογή-καθορισμός των μέτρων αποκατάστασης τα οποία θα πρέπει να ληφθούν
- Δικαίωμα να απαιτήσει συνδρομή φορέα εκμετάλλευσης (αν του ζητηθεί, θα πρέπει να διενεργήσει τη δική του αξιολόγηση και να παράσχει κάθε πληροφορία και στοιχείο που είναι απαραίτητο) και τη λήψη των κατάλληλων μέτρων από αυτόν
- Δικαίωμα να εξουσιοδοτήσει τρίτους ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης
- Δικαίωμα λήψης μέτρων από την ίδια την εθνική αρχή, στην περίπτωση που ο φορέας δεν συμμορφώνεται, δεν μπορεί να εντοπιστεί ή δεν υποχρεούται να αναλάβει τις δαπάνες
- Υποχρέωση εξέτασης των αιτημάτων (των φυσικών ή νομικών προσώπων που έχουν έννομο συμφέρον και των ΜΚΟ) για ανάληψη δράσης, εφόσον η αίτηση και οι συνοδευτικές παρατηρήσεις παρέχουν πειστικές ενδείξεις ότι υπάρχει περιβαλλοντική ζημία
- Υποχρέωση προσήκουσας αιτιολόγησης αποφάσεων που επιβάλλουν προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης, άμεσης κοινοποίησής τους στον οικείο φορέα εκμετάλλευσης και ενημέρωσης του τελευταίου για τα ένδικα μέσα που του παρέχει το ισχύον δίκαιο και για τις σχετικές προθεσμίες στις οποίες αυτά υπόκεινται
- Όταν λαμβάνει μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης έχει, υπό προϋποθέσεις, το δικαίωμα να ανακτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης το κόστος των μέτρων με το οποίο επιβαρύνθηκε (μέσω, μεταξύ άλλων, της ασφαλιστικής κάλυψης ή άλλων εγγυήσεων)
- Ανταλλαγή πληροφοριών, συνεργασία και συντονισμός με τα υπόλοιπα κράτη μέλη για την ανάληψη δράσης για πρόληψη ή αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας
- Διαδικασία ανάκτησης δαπανών (από λήψη μέτρων πρόληψης/αποκατάστασης) σε περίπτωση ζημίας που προκλήθηκε εκτός Ελλάδας αλλά εντοπίστηκε εντός των

συνόρων της

- Κατάρτιση καταλόγου με τα προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους και αντίστοιχα τα εξαιρούμενα, κατά παρέκκλιση, είδη και φυσικούς οικοτόπους (προαιρ.)
- Παρακολούθηση: Βάσει των ανωτέρω, και σύμφωνα με το προόμιο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναφέρονται στην Επιτροπή σχετικά με την εμπειρία που συγκέντρωσαν κατά την εφαρμογή της οδηγίας, ώστε να δίδεται η δυνατότητα στην Επιτροπή να εξετάζει, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις στην αειφόρο ανάπτυξη και τους μελλοντικούς κινδύνους για το περιβάλλον, κατά πόσον είναι απαραίτητη αναθεώρηση της οδηγίας [\[78\]](#).

Επίλογος

Εν κατακλείδι, τα σημαντικά βήματα που επιτελούνται με την οδηγία στο ιδιόρρυθμο, διεθνούς αλλά και εσωτερικής -οιονεί ομοσπονδιακής- φύσης μόρφωμα της Κοινότητας μπορούν να χρησιμεύσουν και ως προπομπός για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής προστασίας εξ επόψεως διεθνούς δικαίου. Αντιστοίχως, αναμένεται να καλύψει και ένα κενό αυτόνομης περιβαλλοντικής προστασίας του εθνικού μας δικαίου. Αρκεί να πούμε εδώ ότι η κανονιστική πυκνότητα που αποδόθηκε στο άρθρο 24 Συντάγματος από τον εθνικό δικαστή πιθανολογείται ότι προέκυψε, εν πολλοίς, από ενσυνείδητη ίσως αμέλεια του εθνικού νομοθέτη που δεν έλαβε τα απαραίτητα για την υλοποίηση των στόχων του άρθρου 24 νομοθετικά μέτρα.

Το άρθρο αυτό συντάχθηκε στο πλαίσιο του Ερευνητικού Προγράμματος «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ», το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Εθνικούς Πόρους (ΕΠΑΕΚ II, ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II).

[1] Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, ΕΕ L 143 της 30.4.2004, σ. 56 έως 75

[<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0035:EL:HTML>].

[2] Βλ. σχετικά την «Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών» [εφεξής: «Πρόταση Οδηγίας»] στο δικτυακό τόπο: https://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EL&numdoc=52002PC0017&model=guichett .

[3] Βλ. σε σχέση με την αειφόρο ανάπτυξη https://europa.eu.int/comm/sustainable/pages/idea_en.htm .

[4] Σύμφωνα με την οποία, όταν οι κίνδυνοι που απειλούν το περιβάλλον είναι περισσότερο δυνητικοί παρά αποδεδειγμένα υπαρκτοί, προτείνονται μέτρα προστασίας, αν ο κίνδυνος φαίνεται πραγματικός, ακόμα και αν δεν υπάρχει απόλυτη επιστημονική βεβαιότητα.

[5] Η έκδοση της οδηγίας υποκρύπτει ίσως άρα την κρίση της Κοινότητας περί της ανεπάρκειας των διεθνών ρυθμίσεων –βλ. και *I. Garcia*, «Nunca Mais!» How Current European Environmental Liability and Compensation Regimes are Addressing the Prestige Oil Spill of 2002, *U. Pa. J. Int'l Econ. L*, σ. 1395, 1437.

[6] Βλ. όμως και *M. Heldeweg/R. Seerden/K. Deketelaere*, *Public Environmental Law in Europe; a Comparative Search for a Ius Commune*, *European Environmental Law Review* 2004, σ. 78.

[7] Βλ. *Γ. Δελλή*, *Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος / Οι Διαστάσεις της Προστασίας του Περιβάλλοντος στην Κοινοτική Έννομη Τάξη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, για μια ενδελεχή και κριτική ανάλυση της πορείας προς την επίτευξη αυτού του ζητούμενου από την κοινοτική έννομη τάξη.

[8] Βλ. *D. Esty*, *Environmental Protection in the Information Age*, *NYU Law Review* σ. 115, 150.

[9] Προοίμιο, σκ. 2.

[10] Εξάλλου, στη σκ. 14 αναφέρεται ότι: «Μολονότι δεν καταβλήθηκε προσπάθεια να πραγματοποιηθεί ποσοτικοποιημένη αξιολόγηση της σχέσης κόστους-οφέλους, δεδομένου ότι η πρόταση δεν επιβάλλει σοβαρές επιπρόσθετες σημαντικές δαπάνες,

δεν συντρέχουν λόγοι να θεωρηθεί ότι οι ωφέλειες από την απορρύπανση εδαφών είναι ουσιαστικές. Πρόσφατη αξιολόγηση του οφέλους από την απορρύπανση εδαφών στις Κάτω Χώρες (βλ. *Howarth et al*: Αξιολόγηση των επιπτώσεων της περιβαλλοντικής πολιτικής, Κάτω Χώρες, έκθεση RIVM 481505 024, Μάρτιος 2001) θεωρεί ότι η ετήσια αξία κυμαίνεται μεταξύ 2,4 δισεκατ. ευρώ (τιμές του 2000) και 842 εκατομμύρια. Οι υπολογισμοί αυτοί μετρούν αποκλειστικώς και μόνο τις ωφέλειες των ιδιοκτητών, όπως αυτές αντανακλώνται στην αλλαγή της αξίας της γης και ως εκ τούτου καλύπτουν αποκλειστικά και μόνο ορισμένα των κοινωνικών οφελών. Κατά συνέπεια οι ως άνω υπολογισμοί είναι μια συντηρητική αξιολόγηση των ωφελειών της απορρύπανσης. Συγκριτικά μπορεί να αναφερθεί ότι οι χρηματοοικονομικές δαπάνες βάσει της παρούσας πρότασης υπολογίζεται ότι για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (βασική περίπτωση) είναι της τάξης των 1,5 δισεκατ. ευρώ».

[11] Όπως αναφέρεται στην «Πρόταση οδηγίας», τα μέρη που είναι υπεύθυνα για την πιθανή ζημία ενθαρρύνονται να πραγματοποιήσουν επενδύσεις υπέρ της πρόληψης αντί να καλύψουν το υψηλότερο κόστος που συνεπάγεται η αποκατάσταση. Έτσι αναμένεται να επιτευχθεί η στροφή της οικονομίας σε αποδοτικά επίπεδα πρόληψης, στο πλαίσιο της αποτελεσματικής αξιοποίησης του κόστους. Στη θεωρία υπάρχει αντίλογος σε σχέση με τη θεώρηση αυτή (βλ. *L. Bergkamp*, *The Proposed Environmental Liability Directive*, *European Environmental Law Review*, Nov. 2002, 294 (Part I), σ. 298, όπου περαιτέρω παραπομπές).

[12] Πρβλ. ΔΕΚ, απόφαση της 2ας Απριλίου 1998, *Greenpeace International κ.ά. κατά Επιτροπής*, υπόθ. C-321/95 P, Συλλ. I-01651.

[13] Πρ. σκ. 26.

[14] Αν και στη θεωρία επισημαίνεται ότι ορισμένες διατάξεις είναι αστικοδικαϊκής προέλευσης –βλ. *L. Bergkamp*, *The Proposed Environmental Liability Directive*, *European Environmental Law Review*, Nov. 2002, 294 (Part I) – Dec. 2002, 327 (Part II) Nov. 2002, σ. 295 όπου και γενικότερη κριτική των αρχών της οδηγίας.

[15] *Ibid*, 297.

[16] Πρ. σκ. 13.

[17] Προοίμιο, σκ. 14.

[18] Ως «υπηρεσίες» και «υπηρεσίες φυσικών πόρων» νοούνται οι λειτουργίες που επιτελούνται από ένα φυσικό πόρο προς όφελος άλλων φυσικών πόρων ή του κοινού.

[19] «Natural resource service».

[20] ¶ρ. 2 της οδηγίας.

[21] Βλ. άρ. 2.4.

[22] Η αρμόδια αρχή ή σε κάθε περίπτωση το κράτος θα πρέπει να ορίσει (λαμβάνοντας υπόψιν την υφιστάμενη σχετική νομοθεσία) τα προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους και αντίστοιχα τα εξαιρούμενα, κατά παρέκκλιση, είδη και φυσικούς οικοτόπους [Πρ., σκ. 6].

[23] Ως «αρχική κατάσταση» νοείται η κατάσταση που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημίας των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών, εάν δεν είχε συμβεί η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες.

[24] Σύμφωνα με τις διατάξεις εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφοι 3 και 4 ή του άρθρου 16 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ή του άρθρου 9 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή, όταν πρόκειται για οικοτόπους και είδη που δεν καλύπτονται από το κοινοτικό δίκαιο, σύμφωνα με ισοδύναμες διατάξεις του εθνικού δικαίου για την προστασία της φύσης.

[25] Όπως ορίζει η οδηγία 2000/60/ΕΚ - Εναρμόνιση με τον ν. 3199/03 για την προστασία και διαχείριση των υδάτων.

[26] Πρ. σκ. 7.

[27] Πρ. σκ. 4.

[28] ¶ρθρο 4.

[29] = Πρ. σκ. 10.

[30] Βάσει του Παραρτήματος IV:

α) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου, β) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 για τη σύσταση Διεθνούς Ταμείου για την αποκατάσταση ζημιών από τη ρύπανση πετρελαίου, γ) Διεθνής Σύμβαση της 23ης Μαρτίου 2001 περί αστικής ευθύνης για ζημίες οφειλόμενες στη ρύπανση από καύσιμα δεξαμενής πλοίων, δ) Διεθνής Σύμβαση της 3ης Μαΐου 1996 περί ευθύνης και αποζημιώσεων για τις ζημίες που προκαλούνται από τη διά θάλασσης μεταφορά επικίνδυνων και τοξικών ουσιών, ε) Σύμβαση της 10ης Οκτωβρίου 1989 περί αστικής ευθύνης για τις ζημίες που προκαλούνται κατά τη μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων οδικώς, σιδηροδρομικώς και με σκάφη εσωτερικής ναυσιπλοΐας.

[31] Ήτοι: α) Σύμβαση των Παρισίων της 29ης Ιουλίου 1960 σχετικά με την ευθύνη τρίτων στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας και Συμπληρωματική Σύμβαση των Βρυξελλών της 31ης Ιανουαρίου 1963, β) Σύμβαση της Βιέννης της 21ης Μαΐου 1963 σχετικά με την αστική ευθύνη για πυρηνικές καταστροφές, γ) Σύμβαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1997 σχετικά με τις συμπληρωματικές αποζημιώσεις για πυρηνικές καταστροφές, δ) Κοινό Πρωτόκολλο της 21ης Σεπτεμβρίου 1988 σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης της Βιέννης και της Σύμβασης των Παρισίων, ε) Σύμβαση των Βρυξελλών της 17ης Δεκεμβρίου 1971 για την αστική ευθύνη στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών πυρηνικών υλών, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των ρυθμίσεων αυτών.

[32] Βάσει του άρ. 2.7 της οδηγίας, ως «επαγγελματική δραστηριότητα» νοείται οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.

[33] Βλ. Bergkamp – I, σ. 306.

[34] Ως «κόστος» νοείται το σύνολο των εξόδων που δικαιολογούνται λόγω της ανάγκης να εξασφαλισθεί η δέουσα και αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για την εκτίμηση της περιβαλλοντικής ζημίας, της εκτίμησης της επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, των εναλλακτικών δυνατοτήτων δράσης, καθώς και των διοικητικών και δικαστικών εξόδων, των εξόδων επιβολής του νόμου, του κόστους για τη συλλογή στοιχείων και άλλων γενικών εξόδων, καθώς επίσης και των δαπανών παρακολούθησης και εποπτείας.

[35] Ως «προληπτικά μέτρα» νοούνται οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση γεγονότος, πράξεως ή παραλείψεως που προκαλεί επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ούτως ώστε να προληφθεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εν λόγω ζημία.

[36] Ως «μέτρα αποκατάστασης» νοούνται οποιαδήποτε δράση ή συνδυασμός δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των ελαφρυντικών ή προσωρινών μέτρων, για την αποκατάσταση, την επανόρθωση ή την αντικατάσταση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία ή την εξασφάλιση εναλλακτικών δυνατοτήτων ισοδύναμων προς τους εν λόγω πόρους ή υπηρεσίες, όπως προβλέπεται στο παράρτημα II.

[37] Ως «επαγγελματική δραστηριότητα» νοείται οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.

[38] Πρβλ. σκ. 29 του πρ. και άρ. 16, σύμφωνα με το οποίο η οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των πρόσθετων δραστηριοτήτων που είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο των απαιτήσεων πρόληψης και αποκατάστασης της παρούσας οδηγίας και του εντοπισμού πρόσθετων υπευθύνων. Επίσης, δεν εμποδίζει τη θέσπιση κατάλληλων μέτρων, όπως η απαγόρευση της διπλής ανάκτησης του κόστους, σε σχέση με περιπτώσεις όπου θα μπορούσε να προκύψει διπλή αποζημίωση ως αποτέλεσμα συντρέχουσας δράσης εκ μέρους μιας αρμόδιας αρχής και εκ μέρους προσώπου του οποίου περιουσιακό στοιχείο επλήγη από περιβαλλοντική ζημία. Επίσης, κατά το προοίμιο, σκ. 10, λαμβάνονται υπόψη η Συνθήκη Ευρατόμ και οι αντίστοιχες διεθνείς συμβάσεις καθώς και η κοινοτική νομοθεσία που ρυθμίζει πληρέστερα και αυστηρότερα τη λειτουργία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

[39] Βλ. άρ. 3.3.

[40] Βλ. *B. Χριστιανό*, Σκέψεις για τη μεταφορά στην Ελλάδα της οδηγίας 2004/35 σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη (Ιανουάριος 2005), www.nomosphysis.org.gr.

[41] Βλ. *Bergkamp* - II, σ. 330.

[42] Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η αρμόδια αρχή αυτενεργεί, η αρχή θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι το προκύπτον γι' αυτήν κόστος θα ανακτάται από τον φορέα εκμετάλλευσης εντός εύλογης προθεσμίας.

[43] ¶ρ. 6 της οδηγίας.

[44] ¶ρ. 7 της οδηγίας.

[45] Που προβλέπονται στην παρ. 1 ή στην παρ. 2, στοιχεία β), γ) ή δ).

[46] (¶ρ. 7) Όταν τα μέτρα δεν λαμβάνονται από την ίδια την εθνική αρχή, οι φορείς εκμετάλλευσης υποβάλλουν πιθανά μέτρα αποκατάστασης στην αρμόδια αρχή προς έγκριση. Η αρμόδια αρχή αποφασίζει ποια μέτρα αποκατάστασης εφαρμόζονται (σύμφωνα με το παράρτημα II).

[47] Σύμφωνα με το παράρτημα II - Αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, θεσπίζεται κοινό πλαίσιο που πρέπει να τηρείται, προκειμένου να επιλέγονται τα καταλληλότερα μέτρα για να εξασφαλίζεται η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας.

Σε σχέση με την αποκατάσταση ζημίας των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή

φυσικών οικοτόπων: η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας όσον αφορά τα ύδατα ή τα προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους, επιτυγχάνεται μέσω της επαναφοράς του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση μέσω πρωτογενούς, συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης. Ως προς τον προσδιορισμό των μέτρων αποκατάστασης: α) πρωτογενούς αποκατάστασης εξετάζονται οι δυνατότητες για δράσεις άμεσης επαναφοράς των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών προς την αρχική τους κατάσταση με ταχύτερο ρυθμό, ή μέσω φυσικής ανάκαμψης, β) συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης εξετάζεται πρώτα η χρήση προσεγγίσεων στάθμισης της ισοδυναμίας, ανά πόρο ή ανά υπηρεσία. Στο πλαίσιο αυτών των προσεγγίσεων, εξετάζεται πρώτα η δυνατότητα δράσεων που παρέχουν φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες ιδίου τύπου, ποιότητας και ποσότητας με τους πόρους και τις υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία. Εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, παρέχονται εναλλακτικοί φυσικοί πόροι ή/και εναλλακτικές υπηρεσίες. Παραδείγματος χάριν, η μείωση της ποιότητας θα μπορούσε να αντισταθμισθεί με αύξηση της ποσότητας των μέτρων αποκατάστασης.

Εάν δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως πρώτη επιλογή η στάθμιση της ισοδυναμίας ανά πόρο ή ανά υπηρεσία, χρησιμοποιούνται εναλλακτικές τεχνικές αποτίμησης. Η αρμόδια αρχή μπορεί να υποδεικνύει τη μέθοδο π.χ. της οικονομικής αποτίμησης, προκειμένου να καθορισθεί η εμβέλεια των απαραίτητων μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης. Εάν η αποτίμηση των απωλεσθέντων πόρων ή/και υπηρεσιών είναι δυνατή αλλά η αποτίμηση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών αποκατάστασης δεν μπορεί να γίνει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ή με εύλογο κόστος, τότε η αρμόδια αρχή μπορεί να επιλέγει μέτρα αποκατάστασης το κόστος των οποίων είναι ισοδύναμο προς την εκτιμώμενη οικονομική αξία των απωλεσθέντων φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών.

Τα μέτρα συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο, ώστε να επιτρέπουν σε πρόσθετους φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες να εκφράζουν χρονικές προτιμήσεις και τα χρονικά χαρακτηριστικά των μέτρων αποκατάστασης. Παραδείγματος χάριν, όσο μεγαλύτερη είναι η χρονική περίοδος μέχρι την επαναφορά στην αρχική κατάσταση, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσό των μέτρων αντισταθμιστικής αποκατάστασης που θα αναληφθούν, εφόσον τα άλλα δεδομένα είναι ίδια.

Ως προς την επιλογή των δυνατοτήτων αποκατάστασης, οι εύλογες επιλογές αποκατάστασης θα πρέπει να αξιολογούνται, σύμφωνα με τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες, με βάση τα ακόλουθα κριτήρια: την επίπτωση κάθε επιλογής στη δημόσια υγεία και ασφάλεια, το κόστος υλοποίησης της επιλογής, την πιθανότητα επιτυχίας κάθε επιλογής, τον βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή συμβάλλει στην πρόληψη περαιτέρω ζημιών και την αποφυγή παραπλεύρων ζημιών συνεπεία της υλοποίησής της, τον βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή ευνοεί κάθε συνιστώσα του

φυσικού πόρου ή/και της υπηρεσίας, τον βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή λαμβάνει υπόψη συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές ανησυχίες και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με την περιοχή, τον χρόνο που χρειάζεται για να καταστεί αποτελεσματική η αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, τον βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή επιτυγχάνει την αποκατάσταση της τοποθεσίας της περιβαλλοντικής ζημίας, τη γεωγραφική σχέση με την τοποθεσία που υπέστη ζημία.

Κατά την αξιολόγηση των διαφόρων δυνατοτήτων αποκατάστασης, μπορούν να επιλέγονται μέτρα πρωτογενούς αποκατάστασης που δεν οδηγούν στην πλήρη επαναφορά των υδάτων, των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση ή που οδηγούν σε αυτήν με βραδύτερο ρυθμό. Η απόφαση αυτή μπορεί να λαμβάνεται μόνον, εάν οι φυσικοί πόροι ή/και οι υπηρεσίες που χάνονται στην αρχική τοποθεσία, εξαιτίας αυτής της απόφασης, αντισταθμίζονται με αύξηση των συμπληρωματικών ή αντισταθμιστικών δράσεων για την παροχή αντίστοιχου επιπέδου φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών με τις προηγούμενες υφιστάμενες. Αυτό θα συμβαίνει, παραδείγματος χάριν, όταν οι ισοδύναμοι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες μπορούν να παρέχονται αλλού με μικρότερο κόστος.

Η αρμόδια αρχή δικαιούται να αποφασίζει ότι δεν θα πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα αποκατάστασης, εάν: α) τα ήδη ληφθέντα μέτρα αποκατάστασης εξασφαλίζουν ότι δεν υφίσταται πλέον κανένας σημαντικός κίνδυνος αρνητικής συνέπειας στην ανθρώπινη υγεία, στα ύδατα ή στα προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, και β) το κόστος των μέτρων αποκατάστασης που θα πρέπει να ληφθούν για να επιτευχθεί η επαναφορά της αρχικής κατάστασης ή παρόμοιας θα ήταν δυσανάλογο προς τα περιβαλλοντικά οφέλη που θα αποκομισθούν.

Σε σχέση με την αποκατάσταση της ρύπανσης του έδαφους, λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλισθεί τουλάχιστον ότι οι συγκεκριμένοι ρύποι απομακρύνονται, ελέγχονται, περιορίζονται ή μειώνονται, ούτως ώστε το έδαφος που ρυπάνθηκε, λαμβανομένης υπόψη της τρέχουσας χρήσης του ή της εγκεκριμένης μελλοντικής χρήσης του κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, να μην δημιουργεί πλέον σημαντικό κίνδυνο αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία. Η παρουσία των κινδύνων αυτών εκτιμάται με διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου που λαμβάνουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία του εδάφους, τον τύπο και τη συγκέντρωση των επιβλαβών ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, τον κίνδυνο και την πιθανότητα διασποράς τους. Η χρήση διαπιστώνεται με βάση τις ρυθμίσεις για τη χρήση της γης ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις που ίσχυαν, ενδεχομένως, όταν επήλθε η ρύπανση. Εάν αλλάξει η χρήση του εδάφους, λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα, ώστε να προληφθεί κάθε κίνδυνος αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία.

Εάν δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για τη χρήση του εδάφους, ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις, η φύση της σχετικής περιοχής, όπου συνέβη η ζημία, καθορίζει τη χρήση της συγκεκριμένης περιοχής, λαμβανομένης υπόψη της προβλεπόμενης ανάπτυξής της.

[48] Παράρτημα II.

[49] Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης: Εφόσον οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν επανέρχονται στην αρχική τους κατάσταση, τότε επιχειρείται συμπληρωματική αποκατάσταση. Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης είναι η παροχή φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών, ενδεχομένως και σε διαφορετική τοποθεσία, παρεμφερούς επιπέδου με εκείνους που θα παρείχοντο, εάν η τοποθεσία που υπέστη τη βλάβη είχε επανέλθει στην αρχική της κατάσταση. Εφόσον είναι δυνατόν και ενδεδειγμένο, η διαφορετική τοποθεσία θα πρέπει να συνδέεται γεωγραφικά με την τοποθεσία που υπέστη ζημία, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα του πληττόμενου πληθυσμού.

[50] Στόχος της αντισταθμιστικής αποκατάστασης: Επιχειρείται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση της προσωρινής απώλειας φυσικών πόρων και υπηρεσιών, έως ότου επιτευχθεί η ανάκαμψη. Η αντιστάθμιση αυτή συνίσταται σε συμπληρωματικές βελτιώσεις των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών ή του ύδατος, είτε στην τοποθεσία που υπέστη ζημία είτε σε διαφορετική τοποθεσία. Δεν περιλαμβάνει οικονομική αντιστάθμιση σε μέλη του κοινού.

[51] δ) ως «προσωρινές απώλειες» νοούνται οι απώλειες, οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν μπορούν να επιτελέσουν τις οικολογικές τους λειτουργίες ή να παρέχουν υπηρεσίες σε άλλους φυσικούς πόρους ή στο κοινό, έως ότου τα πρωτογενή ή συμπληρωματικά μέτρα αρχίσουν να παράγουν αποτέλεσμα. Δεν συνιστούν οικονομική αντιστάθμιση προς το κοινό.

[52] Στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να μπορέσει ο φορέας εκμετάλλευσης να ανακτήσει το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε.

[53] Όπως παρατηρεί ο Bergkamp (όπ.π., II, 337): «Construed this way, the state of the art exception is closely related to the permitted emission defence: while the permitted emission exception applies where emission have been authorized (or could have been prohibited or restricted), the state of the art exception applies where emission that were not authorised but were also not unlawful, cause harm that was objectively unforeseeable or unpreventable according to the state of science and technology at the relevant time».

[54] [Βλ. και πρ., σκ. 22] *Επιφύλαξη εθνικών κανόνων σχετικά με τον καταλογισμό*

των δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος. Τα κράτη μέλη μπορούν ιδίως να λαμβάνουν υπόψη την ειδική περίπτωση των χρηστών προϊόντων, οι οποίοι ενδέχεται να μην θεωρούνται υπεύθυνοι για περιβαλλοντική ζημία, υπό τις ίδιες συνθήκες με εκείνες που ισχύουν για τους παραγωγούς των εν λόγω προϊόντων. Στην περίπτωση αυτή, ο επιμερισμός της ευθύνης θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

[55] Πρ., σκ. 25.

[56] «Supporting data» στο αγγλικό κείμενο.

[57] ¶ρ. 12.3 «Where the request for action and the accompanying observations show in a plausible manner that environmental damage exists». Ήστοχη η ελληνική μετάφραση «αποδεικνύουν εύλογα».

[58] ¶ρ. 12.5.

[59] Ενδεχομένως με φορολογικές ελαφρύνσεις και έκπτωση των ασφαλιστρών.

[60] Ίσως με τη δημιουργία ειδικών αλληλασφαλιστικών οργανισμών/ταμείων για το σκοπό αυτό, όπως στη ναυτιλία.

[61] ¶ρ. 14 - Χρηματοοικονομική ασφάλεια.

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εκ μέρους των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας, με στόχο να καταστεί δυνατή η χρήση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων από τους φορείς εκμετάλλευσης, προκειμένου να καλύψουν τις ευθύνες τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

2. Η Επιτροπή, πριν από την 30ή Απριλίου 2010, υποβάλλει έκθεση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της παρούσας οδηγίας ως προς την πραγματική αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, σχετικά με τη διαθεσιμότητα με εύλογο κόστος και σχετικά με τους όρους ασφάλισης και άλλων μορφών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τις δραστηριότητες που καλύπτονται από το παράρτημα ΙΙΙ. Η έκθεση εξετάζει επίσης, όσον αφορά τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, τις ακόλουθες πτυχές: μια σταδιακή προσέγγιση, ένα μέγιστο ποσό για την χρηματοοικονομική εγγύηση και την εξαίρεση δραστηριοτήτων χαμηλού κινδύνου. Βάσει της εν λόγω έκθεσης, καθώς και βάσει μιας διευρυμένης αξιολόγησης του αντίκτυπου, συμπεριλαμβανομένης μιας ανάλυσης κόστους-οφέλους, η Επιτροπή υποβάλλει, εφόσον ενδείκνυται, προτάσεις για ένα σύστημα εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

[62] Τις οποίες έχει κυρώσει και η Ελλάδα.

[63] Βλ. και δικτυακό τόπο <https://www.iopcfund.org> .

[64] Βλ. αντί άλλων *M. Jacobsson*, *The International Liability and Compensation Regime Revisited*, εις: Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Ναυτικού Δικαίου 2004 με θέμα: «Θαλάσσια Ρύπανση: Το Πρόβλημα της Αποζημίωσης και των Κυρώσεων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2004, σελ. 213 επ.

[65] *Ibid*, σ. 217.

[66] ¶ρ. 15.1 και πρ. 28.

[67] ¶ρ. 19.1.

[68] Εκθέσεις και επισκόπηση (άρ. 18).

[69] Βλ. παράρτημα VI – Πληροφορίες και στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρ. 18, παρ. 1.

[70] Τα κράτη μέλη πρέπει να υποβάλλουν έκθεση στην Επιτροπή, το αργότερο μέχρι την 30ή Απριλίου 2013, σχετικά με την εμπειρία από την εφαρμογή της οδηγίας. Επί της βάσης αυτής, η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο έκθεση, πριν από την 30ή Απριλίου 2014, η οποία περιλαμβάνει τυχόν κατάλληλες προτάσεις τροποποίησης.

[71] Η Κοινότητα δρα μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων που της αναθέτει και των στόχων που της ορίζει η Συνθήκη. Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Κοινότητα δρα σύμφωνα με την αρχή επικουρικότητας, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύνανται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο. Η δράση της Κοινότητας δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων της παρούσας Συνθήκης.

[72] Βλ. *B. Χριστιανού*, ό.π.ο.

[73] Πρ. σκ. 16.

[74] Σύμφωνα με το προοίμιο, σκ. 24 «Είναι απαραίτητο να εξασφαλισθούν αποτελεσματικά μέσα εφαρμογής και επιβολής της εφαρμογής, εξασφαλίζοντας συγχρόνως ότι τα έννομα συμφέροντα των σχετικών φορέων εκμετάλλευσης και των άλλων ενδιαφερομένων διαφυλάσσονται καταλλήλως. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να διεκπεραιώνουν οι ίδιες ορισμένα καθήκοντα που συνεπάγονται κατάλληλη διοικητική

διακριτική ευχέρεια, και συγκεκριμένα, το καθήκον αξιολόγησης του μεγέθους της ζημίας και του καθορισμού των μέτρων αποκατάστασης τα οποία θα πρέπει να ληφθούν».

[75] Πρ. σκ. 16.

[76] Πρ. σκ. 17.

[77] Πρ. σκ. 28.

[78] Σκ. 31.